

Láska, sex a iné zločiny

Zuzana Uličianska | Monitoring divadiel (www.monitoringdivadiel.sk) | 31.12.2013

„Closer – hra o láske, sexe a a iných zločinoch zaradila Patricka Marbera medzi popredných dramatikov svojej generácie,“ napísal kritik z The Independent on Sunday po jej premiére. S odstupom takmer sedemnástich rokov môžeme skonštatovať, že sa Marberovi úspech jeho dvoch prvých hier Dílerova voľba a Closer doposiaľ nepodarilo zopakovať.

Hra Closer je moderná urbánna rozprávka o láske a nevere, ktorá sa odohráva v Londýne v deväťdesiatych rokoch minulého storočia, postavy sú charakterizované – ako sa patrí na typickú britskú hru – ich pôvodom. Alica je dievča z mesta, Dan je muž z predmestia, Larry je chlap z centra a Anna je žena z vidieka. Všetky tieto označenia samozrejme musíme v slovenskom kontexte brať s rezervou, nakoľko sociálna štruktúra našej spoločnosti je stále veľmi odlišná od tej v Británii.

Hra dostala v angličtine prívlastok „adult“. Je skutočne pre dospelých, ani nie tak niekoľkými erotickejšími scénami či explicitnými výrazmi, ako skôr základným pocitom, ktorý sprostredkúva. Hovorí o existenciálnom zúfalstve spôsobenom revolučnými zmenami v sexualite; tie veľmi závažným spôsobom ovplyvňujú mýtus lásky, ku ktorému sa však stále akosi podvedome viažeme.

Ide o druhé slovenské uvedenie hry, to prvé sa uskutočnilo po dlhom váhaní viacerých divadiel v košickom Štátnom divadle pod názvom Bližšie od teba. Neochotu pristúpiť k pomerne otvorenému textu prelomila až podpora Britskej rady. Košická inscenácia napokon zvíťazila v roku 2002 v ankete DOSKY a cenu si odniesol aj predstaviteľ Larryho Matej Landl, ale predovšetkým režisér Jan Willem van den Bosch. Tento Holanďan pôsobiaci v Británii doniesol do slovenského divadla nevídaný závan civilnosti. Na hereckú sústredenosť aj emočnú náročnosť tejto inscenácie spomínajú jej aktéri ešte aj po rokoch, istým signálom bolo aj to, že sa aj v pomerne konvenčne cítiacich Košiciach udržala na repertoári niekoľko rokov.

Bratislavskí inscenátori mali v istom ohľade situáciu oveľa jednoduchšiu – málokto rá hru dnes už dokáže vyvolať u divákov pohoršenie. To isté sa však môže ukázať aj ako nevýhoda, všetko, čo divadelníci robia, sa už stretáva s menšími očakávaniami. Kým košickú inscenáciu publikum ešte vnímalo ako do istej miery škandalóznou deklaráciu sexuálnej úprimnosti, na bratislavskú sa chodí ako na bežný repertoárový kus.

Dramaturgička Zuzana Šajgalíková opäť ukázala precízny prístup, bulletin vyzbrojila aj relevantnou štúdiou Premeny intimity Antonyho Giddensa. Spoločne s režisérom Jurajom Bielikom je podpísaná aj pod úpravy hry. Hlavný rozdielom oproti prekladu Miroslava Beblavého publikovanému Divadelným ústavom v rámci edície Nová dráma v roku 2006 je návrat k anglickému titulu Closer, v zátvorke s prekladom Na dotyk, ktorý použila česká prekladateľka a ktorý sa využil aj pri slovenskej distribúcii úspešnej filmovej verzii tejto hry. (Prvýkrát bol Beblavého preklad publikovaný ešte koncom deväťdesiatych rokov v časopise Divadlo v medzičase.)

Inscenátori text jemne škrtali, dovolili si niekoľko úprav smerujúcich k väčšej civilnosti, z „cigarety“ sa stala len „ciga“, iné úpravy mali za cieľ presnejší výraz („zmeškať lietadlo“ namiesto „nestihnúť lietadlo“), v úvode zmenili tykania na vykanie. Najviac zmien urobili v časti, ktorá opisuje chat po internete, ktorej slovník prirodzene najviac podlieha zmenám.

Výtvarníčka Marija Havran navrhla civilné kostýmy kvalitné už materiálom. Ako je to u tejto výtvarníčky dobrým zvykom, kostýmy sú adekvátne charakterom jednotlivých postáv, situáciám, bonusom je ich čierno-biela elegancia doplnená občasnými béžovými či červenými akcentmi.

Havran tentoraz robila aj scénografické riešenie. To sa muselo popasovať predovšetkým zo základným problémom: Closer je komorná hra, pre ktorú scéna divadla Aréna nie je tým najvhodnejším priestorom, čo zvlášť cítime v intímnych momentoch, napríklad pri scéne z erotického salónu. Akokoľvek sa snažil režisér stlmiť svietenie, nepodarilo sa pre tento náročný výstup vytvoriť vhodnú atmosféru. Scéna pozostáva z bielych stien, z ktorých ako v detskej skladačke vykrajujú jednotlivé kusy nábytku. Namiesto postele či stola máme akoby len ich koncepty. Kusy nábytku nemajú takmer žiadne charakteristiky, pozostávajú len z bielych plôch na kovových uholníkoch. Scénografka dala najavo, že sa nehráme na realitu, ku ktorej by zvädzali civilné dialógy, naopak, týmto riešením je priznaná a zvýraznená divadelná štylizácia. Obrysmi rýb vyrezanými do panelov je naznačené aj obrovské akvárium, jedno z miest, pri ktorom sa hrdinovia hry stretávajú. Hoci oceňujem vtip tohto nápadu, v konkrétnej realizácii je trochu chudobný, až priveľmi sterilný.

Pre tento typ hier však scénografia nie je rozhodujúcim faktorom, veľmi veľa stojí na kastingu. Režisér Juraj Bielik urobil prekvapujúce rozhodnutie: do postavy staršieho, skeptickejšieho lekára Larryho obsadil Mareka Majeského. V košickej inscenácii z roku 2002 hral oproti tomu tento herec postavu novinára Dana. Je síce pravda, že odvtedy ubehlo už viac ako desať rokov, Marek Majeský má však aj dnes vzhľad elegantného, dobre vyzerajúceho muža. Martin Mňahončák, hoci reálne mladší, by sa prvoplánovo typologicky viac hodil na usadenejšieho dermatológa, než na dravého žurnalistu.

Pri tomto rozhodnutí sa Bielik mohol dať inšpirovať aj tým, že v prvom obsadení tejto hry v roku 1997 hral novinára Dana Clive Owen, teda ten istý Owen, ktorý sa o niekoľko rokov neskôr stal veľmi presvedčivým Larrym vo filmovom spracovaní tejto hry, ktorú režíroval Mike Nichols. Zaujímavosťou pre slovenského diváka je, že v prvom americkom uvedení hrala krehkú Alice Anna Friel, teda predstaviteľka Alžbety vo filme Juraja Jakubiska Bathory. Obaja herci si ale so svojimi postavami poradili prinajmenšom na štandardnej úrovni, Majeský dokázal byť aj drsnejší, a Mňahončák zas bol autentický v žiarlivých polohách. Rebeka Poláková má v sebe istú krehkosť, neistotu, jej obsadenie do postavy Alice bolo veľmi vhodné, chýbal jej možno len akýsi detský šarm. Práve na tom stávalo obsadenie mnohých iných verzií tejto hry, ktoré som mala možnosť vidieť. Soňa Norisová podala v postave fotografky Anny jednu zo svojich najpresvedčivejších hereckých kreácií, bola elegantná, citlivá, ale aj dostatočne sebavedomá.

RECENZIA

Režisér Bielik si touto inscenáciou neurobil hanbu, ale nepodarilo sa mu ani dostať hercov do hlbších polôh, pri ktorých by sme precítili až na dreň osamelosť ich hrdinov. Closer (Na dotyk) v bratislavskom divadle Aréna zostal teda inscenáciou, ktorá baví, možno aj trochu provokuje, ale nedotkne sa duše.